

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLYI TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”

G.Sh.Rixsiyeva

2025-yil “30” “08”

**MUTAXASSISLIKNING NAZARIY MASALALARI
FANINING O‘QUV DASTURI**

Bilim sohasi: 200 000 – San’at va gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi: 230 000 – Tillar
Mutaxassislik: 70230201 – Qiyosiy tilshunoslik, lingvistik
tarjimashunoslik (sharq tillari bo‘yicha)
70230202 – Sinxron tarjima (sharq tillari
bo‘yicha)

Toshkent - 2025

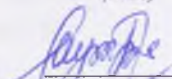
Sharq xalqlari tillari va adabiyoti
instituti direktori:

(imzo)

X.V. Mirzaxmedova

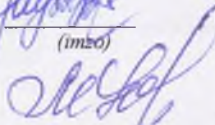
Tarjimashunoslik, tilshunoslik va
xalqaro jurnalistika oliy maktabi boshlig'i:

(imzo)

S.T. Mustafayeva

ARM boshlig'i:

(imzo)

M. Yuldasheva

Fan/modul kodi MNM1206	O'quv yili 2025/2026	Semestr 2	YeCTS - Kreditlar 6	
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 6	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Mutaxassislikning nazariy masalalari	72	108	180

I. FANNING MAZMUNI:

2. **Fanning maqsadi:** aslyat va tarjimani qiyoslab, ular o'rtasidagi mushtarak va farqli jihatlarni aniqlash, hamda tarjima talab-qoidalariga qanchalik muvofiq klishii baholash, tarjimonlarning yutuq va kamchiliklarini har taraflama keng va chuqur tahlil qilish, tarjimadagi muvaffaqiyatli yechimlarni targ'ib qilish, kamchiliklarni bartarf etish yo'llari haqida ma'lumot berishdan iborat.

Fanning vazifasi:

- mutaxassislikning nazariy masalalari fanining asosiy tushunchalari, maktablari, yo'nalishlari, metodlari haqida ma'lumot berish;

- magistrantlarda tarjimashunoslik bo'yicha nazariy bilimlar hamda ilmiy dunyoqarashni shakllantirish;

- tarjima tarixining taraqqiyot bosqichlari, o'tmishda tarjimachilikning asosiy xususiyatlari va yo'nalishlari, tarjima maktablarining vujudga kelishi, hozirgi davr tarjimashunosligi, tarjima prinsiplari va usullari, tarjima va tarjimon so'zlari etimologiyasi haqida bilim berish;

- milliylik va tarjima muammolari, milliy xos so'zlar tarjimasi qiyinchiliklari, milliy kolorit, milliy koloritning tarkibiy qismlari, milliy xos so'zlar, realiya, milliylik va adabiyot, transliteratsiya, analogiya, yangi so'z va so'z birikmasi yaratish masalalariga ilmiy hamda amaliy yondashuvni shakllantirish;

- turli uslubdagi matnlar tarjimasining o'ziga xos xususiyatlari, tarjimada shakl va mazmun birligi, individual uslub va tarjima, uzoq va yaqin tillardan tarjima hamda tarjima jarayonlariga uslubiy yondashish ko'nikmalarini hosil qilish vazifalari nazarda tutiladi.

Mazkur fan dasturi xalqaro tan olingan reytinglarda birinchi top 300 talik ro'yxatga kiruvchi City University of Hong Kong (QS 12) xorijiy tajribasini inobatga olgan holda takomillashtirildi.
<https://www.cityu.edu.hk/catalogue/pg/202324/course/LT5603.pdf>

II. ASOSIY NAZARIY QISM (MA'RUZA MASHG'ULOTLARI)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. "Mutaxassislikning nazariy masalalari" fanining obyekti, predmeti, maqsadi va vazifalari

Tarjimashunoslik fan sifatida. Tarjimashunoslik nazariyasi. Tarjima nazariyasi haqida turlicha qarashlar. Tarjimashunoslikka oid asosiy tushunchalar, yo'nalishlar va yangi zamonaviy uslublar. Tarjimashunoslikning boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi. Tarjimashunoslikning jamiyatda tutgan o'rni.

2-mavzu. Mutaxassislikning tarixiy ildizlari

Tarjima tarixiga sayohat. Ilk tarjimalar va tarjimonlar. Tarjima haqidagi fikrlar rivoji. Beruniy tarjimon va tarjimashunos sifatida

3-mavzu. Mutaxassislik fanlarining tasnifi

Tarjimashunoslik fanlarining tasnifi. Tarjimashunoslik fanining tarkibiy qismlari. Tarjima tarixi. Tarjima nazariyasi. Tarjima nazariyasining vazifasi. Tarjima nazariyasining ilmiy va amaliy ahamiyati. Tarjima tanqidi. Tarjima tanqidining yo'nalishlari.

4-mavzu. O'zbekistonda mutaxassislik fanining shakllanishi va taraqqiyoti

O'zbekistonda tarjimashunoslik. O'zbekistonda tarjima tarixi fani. O'zaro aloqa va adabiy ta'sir. Uyg'onish davri va tamaddun.

5-mavzu. Tarjima tarixi

Tarjima tarixi fan sifatida. Tarjima maktablari. G'arbdagi tarjima maktablari. Sharqdagi tarjima maktablari. Tarjima maktablarining Uyg'onish davriga ta'siri. Tarjimada ixtisoslashuv.

6-mavzu. Tarjima nazariyasi

Tarjima nazariyasi fani. Tarjima nazariyasi tadqiq etadigan masalalar. Tarjima nazariyasi fanining tarmoqlari. Tarjimashunoslik ikki yo'nalishi – lingvistik tarjima nazariyasi va badiiy tarjima. Tarjima qonuniyatlari.

7-mavzu. G'aybullar Salomov – O'zbekistonda tarjimashunoslikning asoschisi

O'zbek tarjimashunosligi asoschisi. G'aybullar Salomovning tarjimonlik faoliyati. G'aybullar Salomovning tarjimashunoslik faoliyati. G'aybullar Salomovning pedagogik faoliyati.

8-mavzu. Tarjima tanqidi va uning vazifalari

Tarjima tanqidi fan sifatida. Tarjima tanqidining vazifalari. Tanqid nima degani? Adabiy tanqid va tarjima tanqidi. "Jahon adabiyoti" jurnali faoliyati haqida. Tarjima tanqidining hozirgi ahvoli.

9-mavzu. Antinomiylar haqida tushuncha

Antinomiya haqida tushuncha. Tarjimashunoslikda o'zaro zid, bir-birini inkor etadigan qonuniyatlar. Tarjima antinomiylari. Tarjima antinomiylarining turlari.

10-mavzu. Tarjima va interpretatsiya

Interpretatsiya haqida tushuncha. Interpretatsiyalashning mohiyati. Asarning obyektiv ma'nosini aniqlash. Tarjimonning interpretatsiyaviy mavqeyi. Asarning obyektiv mohiyatini interpretatsiya qilish. Tarjima qusurlari.

11-mavzu. Tarjimaning ijodiy tabiati

Tarjima – ijod va san'at. Estetik ma'no berish va qayta yaratish mahorati. Tarjimon – ijodkor. Tarjimonning yozuvchi, tanqidchi, tilshunos, aktyor, rassom, bastakor va olim sifatidagi faoliyatlari.

12-mavzu. Tarjimaning til muammolari

Til – o'zaro aloqa vositasi. Xalqlar va tillar. Jahon tillarining vazifasi. Tilning xalqning tafakkur tarzi, xatti-harakatlari, milliy xususiyatlari bilan bog'liqligi. Tarjimaning til muammolari. Lisoniy va g'ayrilisoniy muammolar.

13-mavzu. Tarjimaning ba'zi grammatik masalalari

Grammatika va tarjima. Grammatik tarjima. Uslubiy tarjima. Asliyat va tarjima tili o'rtasidagi grammatik tafovut ko'rinishlari. Tarjimada jins kategoriyasi.

14-mavzu. Tarjimada milliy xususiyatlarni aks ettirish

Milliylik haqida umumiy tushuncha. Milliy kolorit va realiyalar. Mahalliy kolorit. Tarixiy kolorit. Milliylik va adabiyot. Milliylik va tarjima muammolari. Milliy xos so'zlar tarjimasida qiyinchiliklari. Milliy xos so'zlarni tarjima qilish usullari. Transliteratsiya. Analogiya. Yangi so'z va so'z birikmasi yaratish.

15-mavzu. Individual uslub va tarjima

Uslub haqida tushuncha. Yozuvchi uslubi. Muallif uslubining unsurlari. Tarjima matniga o'zgarishsiz ko'chib o'tuvchi unsurlar. Tarjimada tarjimon mavqeiga bog'liq bo'lgan unsurlar. Yozuvchi uslubining tarjimon uslubiga ta'siri. Tarjimon uslubining yozuvchi uslubiga ta'siri. Personajlar nutqi tarjimasida.

16-mavzu. Uslub xillari

So'zlashuv uslubi. Badiiy uslub. Ilmiy uslub. Publitsistik uslub. Rasmiy uslub. Uslub qatlamlari. Tantanavor uslub. O'rta uslub. Jaydari uslub. Qo'pol uslub.

17-mavzu. Frazeologizmlarni tarjima qilish usullari

Frazeologik birliklar haqida tushuncha. Frazeologizmlar tarjimasining uch usuli. Asl nusxadagi frazeologizmga tarjima tilidan teng qiymatli ekvivalent

qidirib topish. Asar o'g'irilayotgan tildan monand muqobil variant topib qo'yish. Frazzeologizmni aynan, so'zma-so'z tarjima qilish.

18-mavzu. Frazzeologiya va milliylik

Tilning frazzeologik fondi. Frazzeologizmlarning xalq dunyoqarashi, jamiyat tuzilishi va davr mafkurasini aks ettirishi. Milliy frazzeologizm turlari. Marosimlar va an'analarni ifodalaydigan frazzeologizmlar. Milliy taomlar bilan bog'liq frazzeologizmlar. Milliy liboslarni aks ettiradigan frazzeologizmlar. Geografik joy nomlari bilan bog'liq frazzeologizmlar.

III. AMALIY MASHG'ULOTLARI BO'YICHA KO'RSATMA VA TAVSIYALAR

“Mutaxassislikning nazariy masalalari” fani bo'yicha amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Tarjima nazariyasi haqida turlicha qarashlar
2. Tarjima haqidagi fikrlar rivoji
3. Beruniy tarjimon va tarjimashunos sifatida
4. Tarjima maktablari
5. Tarjima qonuniyatlari
6. Tarjima tanqidining hozirgi ahvoli
7. Tarjima antinomiyalari
8. Tarjimonning interpretasiyaviy mavqeyi
9. Tarjimon – ijodkor
10. Til – o'zaro aloqa vositasi
11. Grammatika va tarjima
12. Tarjimada jins kategoriyasi
13. Tarjimaning ba'zi grammatik masalalari
14. Milliylik va tarjima muammolaro
15. Yozuvchi uslubi
16. Personajlar nutqi tarjimasi
17. Uslub qatlamlari
18. Frazzeologizmlar tarjimasining uch usuli

IV. MUSTAQIL TA'LIM VA MUSTAQIL ISHLAR

Mustaqil ta'limni baholash semestr davomida berilgan topshiriq asosida bajarilgan ishlarni HEMISga ilova qilish, shuningdek, qisman joriy, oraliq va yakuniy test va savollarga javob berish asosida oshiriladi.

“Mutaxassislikning nazariy masalalari” fanidan mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Tarjimashunoslikning fan sifatida qaror topishi bilan bog'liq jahon

	<p>miqyosidagi bahs-munozaralar</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Xorazm tarjima maktabi 3. “Jahon adabiyoti” jurnalining faoliyati 4. Tarjimashunos olimlarning tarjima va tarjimon haqidagi fikrlarini to‘plash va tahlil qilish 5. Tarjimaning lisoniy va nolisoniy muammolari 6. Badiiy tarjimaning boshqa tarjimalardan farqli jihatlari 7. Badiiy tarjimada so‘z muammosi 8. Ilmiy tarjimaning o‘ziga xos xususiyatlari 9. Hozirgi ilmiy asarlar tarjimasining yutuqlari va kamchiliklari 10. Terminologiya va tarjima 11. Ijtimoiy-siyosiy terminologiya va tarjima 12. Ijtimoiy-siyosiy matnlar tarjimasining o‘ziga xosliklari 13. Yaqin tillardan tarjima muammolari 14. Tarjimada soxta ekvivalent 15. Uzoq tillardan tarjima muammolari 16. Bevosita va bilvosita tarjima 17. An’ana va tarjima 18. Badiiy tarjimada vorisiylik <p>Talaba mustaqil ishni tayyorlashda fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda, quyidagi shakllarda topshiradi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • darsliklar va o‘quv qo‘llanmalarining mavzularini o‘rganib chiqish; • maxsus ilmiy adabiyot asosida mavzular ustida ishlash; • o‘quv-ilmiy-tadqiqot faoliyat bilan bog‘liq mavzularni chuqur o‘rganish; • ta’lim olishning faol va muammoli usullari qo‘llangan o‘quv mashqlarni bajarish; • taqdim etilayotgan mavzu bo‘yicha referat, esse, maqola va testlar tayyorlash; • mavzu bo‘yicha slayd-prezentatsiyani tayyorlash; • mavzular bo‘yicha adabiyotlar sharhi. <p><i>* Izoh: Mustaqil ta’lim mavzulari fan doirasida o‘zgarishi mumkin.</i></p>
3.	<p>V. Fan o‘qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) <i>“Mutaxassislikning nazariy masalalari” fanini o‘zlashtirish natijasida talaba:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – mutaxassislikning asosiy nazariylarining tasnifi; – tarjimashunoslikning nazariy masalalari bilan shug‘ullangan tarjimashunoslar; – ilk tarjimalar va tarjimonlar; – tarjima va tarjimon so‘zlari etimologiyasi;

	<ul style="list-style-type: none"> – tarjima va interpretatsiya; – tarjimashunoslik fanining tarkibiy qismlari haqida tasavvurga ega bo'lishi; – tarjima maktablarining faoliyatlari; – turli uslubdagi matnlar tarjimasining o'ziga xos xususiyatlari; – tarjimada shakl va mazmun birligi; – individual uslub va tarjima; – uzoq va yaqin tillardan tarjima; – tarjima prinsiplari va usullarini bilishi va ulardan foydalana olishi; <p>bular bilan bir qatorda magistr:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tarjimaning lisoniy va g'ayrilisoniy muammolarini tahlil qila olish; – milliy xos so'zlar, realiya va frazeologizmlarni tarjima qilish; – tarjima asosida original asar ijod qilish; – asl nusxani idrok etish va uni qayta ifodalay olish ko'nikmasiga ega bo'lishi; – matnning tushunishi va talqin qilish; – matnning zohiriy va botiniy ma'nosini tushunish, ma'no qatlamlarini izohlay olish; – terminlar tarjimasi qiyinchiliklar, terminlar tarjimasining amaldagi usullari, terminlar tarjimasidagi muammolar va ularni bartaraf etish malakalariga ega bo'lishi kerak.
4.	<p style="text-align: center;">VI. TA'LIM TEXNOLOGIYALARI VA METODLARI:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● videomahsulotlardan foyadlanish; ● grammatik-tarjima metodi; ● audio-lingval metod; ● audiovizual metod; ● namoyish qilish (demonstratsiya) metodi; ● interfaol keys-stadilar; ● rolli o'yinlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); ● guruhlarda ishlash; ● individual loyihalar; ● jamoaviy loyihalar; ● organayzer (Klaster, Baliq skeleti, Ajurli arra, FSMU, Bumerang, Insert, BBXB)lar; ● infografikalar yaratish va boshqalar.
5.	<p style="text-align: center;">VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, tarjima nazariyasi haqida turlicha qarashlar, tarjima qonuniyatlari, tarjimaning ba'zi grammatik masalalari haqida mustaqil mushohada yuritish, xususan, har bir seminar uchun:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● keys stadi metodi doirasida darslarda faol ishtirok etish;

- shaxsiy mulohazalarni yozma shaklda bayon qilish;
- berilgan mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash;
- o‘tilgan mavzuni mustahkamlash maqsadida test tuzish;
- amaliy mashg‘ulotlar bo‘yicha konspekt daftarlari yuritish (*amaliy mashg‘ulot mavzulari konspekti, amaliy mashg‘ulotlar bo‘yicha adabiyotlar sharhi*) shuningdek, joriy, oraliq nazora, mustaqil ta‘lim shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo‘yicha yozma ish yoki testni topshirish.

6. VIII. ASOSIY VA QO‘SHIMCHA O‘QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI

Asosiy adabiyotlar

1. Очилов Э. Таржимашуносликнинг назарий масалалари. Ўқув қўлланма. (Тузатилган ва тўлдирилган 2-нашри). – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Hozirgi zamon va Yangi O‘zbekiston. –Toshkent: O‘zbekiston, 2024.

2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekistonda taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo‘lini qat’iy davom ettiramiz. 6-jild. –Toshkent: O‘zbekiston, 2023.

3. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O‘zbekistonda erkin va faravon yashaylik. 5-jild. –Toshkent: O‘zbekiston, 2023.

4. Ochilov E. Badiiy tarjima masalalari. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: TDSHI, 2014.

5. Ochilov E. Tarjimashunoslikning nazariy masalalari. – Toshkent: TDSHI, 2014.

6. Usmanova Sh. Tarjimaning lingvomadaniy aspektlari. –Toshkent: TDSHI, 2017.

7. Мухтаров Т., Ходжаева Н. Научно-технический перевод (учебное пособие). – ТашГ‘ИВ, 2015.

8. Очилов Э. Таржима назарияси ва амалиёти (Ўқув қўлланма). – Тошкент: ТДШИ, 2012.

9. Очилов Э. Таржимашунослик терминларининг изоҳли луғати. – Тошкент: ТДШИ, 2014.

Scopusdan maqolalar

1. Shoira Usmanova, Shohistakhon Shamsieva, Nargiza Ismatullayeva (2023). *Scientific Research On Sino-Uzbek Contrastive Linguistics Carried Out In Recent Years*. Journal of Namibian Studies, 33 S3 (2023): 5208-5227. ISSN: 2197-5523 (online)

<https://namibian-studies.com/index.php/JNS/article/view/4433>

2. Green, L. W., & Glasgow, R. E. (2006). Evaluating the relevance, generalization, and applicability of research: issues in external validation and

	<p>translation methodology. <i>Evaluation & the health professions</i>, 29 (1), 126-153. https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0163278705284445</p> <p style="text-align: center;">Axborot manbalar</p> <p>10. http://www.zivo.net 11. https://tadqiqot.uz 12. https://cyberleninka.ru/article/n/obschaya-teoriya-perevoda</p>
7.	<p>Fanning o'quv dasturi Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi tomonidan ishlab chiqilgan va 2025 yil "18" 06 dagi 24-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.</p> <p>Fanning o'quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2025- yil "28" 06 dagi 11 - sonli bayoni bilan tasdiqlangan.</p>
	<p>Fan/modul uchun ma'sul:</p> <p>1. Usmanova Sh.R. – TDSHU Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi professori, filologiya fanlari doktori</p>
8.	
9.	<p>Taqrizchilar:</p> <p>1. Ochilov E. – O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti katta ilmiy xodimi, filologiya fanlari nomzodi 2. Hamidov X. – Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi professori, filologiya fanlari doktori</p>

MS